

Hvad mønterne fortæller

Skovsholm-skatten er den største af sin art på Bornholm og i Danmark. Det særlige ved skatten er, at den indeholder mønter, som er præget meget tidligt i forhold til andre kendte dirhemskatte. Efter udgravningen i 2012 var der fundet 151 mønter. I 2015 er antallet, efter flere afsøgninger og en udvidelse af feltet, kommet op på 172 mønter (2 persiske drachmer, 168 dirhemer og 2 Tabaristan-halvdrachmer). Mange mønter er klippet eller knækket i halve eller kvarte. Nogle brud skyldes moderne skader på grund af markarbejde. Nogle mønter er som nye, mens andre er godt slidte, eller har belægninger, hvilket har vanskeliggjort bestemmelserne. Skatten er antagelig lagt ned omkring 860, idet den yngst daterede mønt senest er præget i 855.

Der er fundet andre dirhemskatte på Bornholm, hvoraf kan nævnes Kannikegærdet (63 dirhemer), Buddegård (50), Dammegård (147 fragmenter) og Skørrebro (144). Disse skatte har en senere sammensætning og indeholder også brudsølv og enkelte tyske mønter (bortset fra Skørrebro). De er alle lagt ned efter 950, altså omkring 100 år efter Skovsholm-skatten.

Sassanider

De ældste mønter fra Skovsholm udgøres af en hel og en kvart persisk drachme fra sassanide-dynastiet, som eksisterede fra 224 til 651. Den hele mønt er præget for Khuzro II i 611 eller 613. Forsiden viser kongens portræt, mens bagsiden viser to vagter omkring et alter med flammer. En kantskade antyder, at der kan have siddet en øsken over kongens krone. Et boret hul har muligvis erstattet den manglende øsken. Dette er den eneste sikkert bestemte sassanide-drachme, som er fundet på Bornholm. Sassanide-dynastiet ophørte i 651, da den sidste shah Yazdegerd 3. led nederlag efter 14 års kamp for at fordrive de muslimske styrker, som gjorde Iran til det første muslimske rige.

Ommajader og de første dirhemer

I begyndelsen lod muslimerne det eksisterende sassanidiske møntvæsen fortsætte, i de lande de erobrede, men de tilføjede hurtigt arabiske indskrifter på mønterne, så de var godkendt som betalingsmiddel indenfor kalifatet. Der er tidligere fundet enkelte såkaldte arab-sassanide-mønter på Bornholm, herunder en hel mønt med øsken i en have i Nexø og et fragment på Rytterbakken i Østerlars.

Der skulle gå næsten 50 år, før kaliffen Abd al Malik fra ommajade-dynastiet indførte de første dirhemer i 698. På dirhemerne fandtes, udover citater fra Koranen, navn på møntstedet og det årstal, mønten var slået, men intet navn på kaliffen eller andre personer (udover profeten Muhammed). Skatten indeholder 27 mønter fra ommajaderne præget i tidsrummet 698-749. Deres hovedstad var Damascus, men de fleste mønter er fra byen Wasit, som lå sydøst for Bagdad.

Ommajadernes fald

I årene op til 750 var der flere grupper af oprørere, der ønskede at gøre en ende på ommajade-dynastiet. I den forbindelse begyndte nogle møntsteder at tilføje en ekstra omskrift på forsiden af mønterne. I skatten findes en af disse sjældne anti-omajade-mønter.

I 750 blev ommajaderne besejret efter et blodigt opgør, hvor den eneste overlevende ommajade flygtede til Spanien, og abbasiden al Saffah (blodsudgyderen) blev indsat som den næste kalif.

Abbasider

Skatten indeholder 131 mønter fra abbaside-dynastiet præget 750-855. Abbasiderne udskiftede indskriftene på bagsiden af mønterne og efterhånden tilføjedes navne på kaliffen, hans sønner og guvernører. De fleste mønter er præget under Harun al Rashid (mindst 36) og hans søn al Mamun (mindst 25). Harun al Rashid var kalif 786-809 og er nok bedst kendt fra Tusind og én nats eventyr.

De fleste mønter stammer fra hovedstaden Madinat al Salam (Bagdad) og Muhammediyya (Teheran).

Særligt interessante er otte mønter fra Nordafrika (Tunesien).

Mønter fra abbaside-dynastiet er tidligere kun fundet enkeltvis på de bornholmske bopladser og i få eksemplarer i skattefund.

Tabaristan

To mønter er præget i Tabaristan i slutningen af 700-tallet, såkaldte Tabaristan-drachmer. Den efterligner drachmerne fra sassaniderne mere end 100 år efter, at dynastiet gik til grunde. Mønten svarer i vægt til en halv sassanide-drachme. Abbasiderne havde forsøgt at indføre den nye dirhem i området, men det lykkedes først omkring år 800.

Fra Bornholm kendes fragmenter af Tabaristan-drachmer fra Skovgård i Bodilsker, Krogegård i Østerlars og Egebygård i Åker.

Idrisider

Fra den vestligste del af kalifatet, Marokko, kommer tre sjældne mønter præget 791-828 af idrisiderne og en samtidig gruppe, som ikke anerkendte abbasiderne.

Tahirider

Under abbasiderne opstod flere mere eller mindre selvstændige dynastier, især i udkantsområder i vest og øst, hvor kaliffen måtte afgive magt til lokale guvernører og generaler. Et af disse dynastier var tahiriderne, som var et persisk dynasti. Tahiriderne arbejdede for abbasiderne under al Mamun, hvor de opnåede en stor magtposition. Skatten indeholder to mønter fra tahiriderne præget 821/22 i Harat i det nordvestlige Afghanistan. Mønterne betragtes almindeligvis som abbasider.

Khazarer

Khazarerne var et tyrkisk nomadefolk, som herskede i det nuværende Ukraine og dele af Rusland. Skatten indeholder en sjælden khazarisk imitation af en abbaside-dirhem, som dateres til c. 837/38.

Møntsteder

Dirhemmerne stammer fra mindst 26 møntsteder fra Marokko i vest til Tasjkent i øst. De fleste mønter er præget i det nuværende Irak og Iran.

De yngste mønter

Blandt de daterede mønter er de fire yngste præget senest 855. Skatten er derfor antagelig lagt ned omkring 860. Det er omkring 100 år tidligere end andre bornholmske dirhemskatte, som er domineret af mønter fra samanide-dynastiet, som først opstod efter, at Ibsker-skatten blev lagt i jorden.

En stor del af mønterne har prøvemærker i kanten, dvs. man checkede med en kniv, om sølvet var godt. Man stolede altså ikke altid på dem, man handlede med, og der har sandsynligvis været falske mønter i omløb. De typisk forsølvede bronzemønter er meget sjældne i de skandinaviske fund, men der er alligevel fundet enkelte eksemplarer på Bornholm.

Mønterne er bestemt af undertegnede i samarbejde med Gert Rispling, Stockholm.

René Laursen